

שמיני ב

מובן מדברי רש"י עצמו: דובר כמ"פ שע"ד הרוב אין דרכו של רש"י להביא הקושי בהפסוק, אלא – מפרש ומבאר הפירוש בהפסוק כפי שהוא ע"פ פשש"מ, והקושיא בטלה בדרך ממילא. אבל ב"נדר"ד מעתיק רש"י גם הקס"ד, "יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה כו",

והיינו לפי שתוכן הכתובים בפרשה זו מדבר באזהרות לכל ישראל, וכן פסוק זה עצמו נאמר בו, "מבשרם לא תאכלו" סתם – כל ישראל: ולכן מצד פשוטות הכתובים היינו מפרשים שכל ישראל מוזהרין על מגע נבלה, אלא שישנו הכרח מפסוק אחר, "אמור אל הכהנים" שאין ישראל מוזהרין על ה"טומאה,

[ועפ"ז גם מובן מדוע לא פירש רש"י כדברי הרמב"ן⁷, ד"אינה אזהרה לאסור לנו הנגיעה אבל יאמר ובנבלתם לא תגעו כי טמאים הם לכם כלומר לא תגעו בהם בלתי אם תטמאו והענין לומר שיחשוב כל הנוגע בהם שהוא טמא ויזהר מן המקדש ומן הקדשים" – כי מפשטות הכתוב, "ובנבלתם לא תגעו" משמע, שזוהי אזהרה⁸ כמו, "מבשרם לא תאכלו".]

ולכן צריך רש"י לפרש ולדייק ש-

א. בפרשתנו, עה"פ ובנבלתם לא תגעו, פרש"י: יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה ת"ל: אמור אל הכהנים וגו' כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהרין ק"ו מעתה ומה טומאת המת חמורה לא הזהיר בה אלא כהנים טומאת נבלה קלה לא כ"ש ומה ת"ל לא תגעו ברגל (ואח"כ מסיים להגירסא שלפנינו⁹, "זהו שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל", כד-לקמן).

והנה מקורו של פרש"י זה הוא ב-תורת כהנים על אתר ובגמ' ר"ה. אמנם ידוע דאין דרכו של רש"י להעתיק דר-שות רז"ל וכו', ובמקום שמביאן ה"ז לפי שמוכרחין לפשוטו של מקרא, ובפרט בנדר"ד שרש"י אינו מקדים, "ורבותינו אמרו" וכי"כ, דמזה מוכח שפירשו מיוסד לגמרי על פשוטו של מקרא.

והנה ההכרח לפירושו כאן, בפשש"מ,

(1) יא, ח.

(2) ר"פ אמור.

(3) בדפוס ראשון ושני וברוב כתי" רש"י שתח"י ליתא הסיים דפרש"י. וכן משמע ממפרשי רש"י (רא"ם, באר מים חיים (לאחי מהר"ל)) דלא הי' לפניהם ל' זה בפרש"י.

(4) תוכן כל פרש"י זה כ' רש"י גם לקמן בפ' ראה (יד, ח) אבל בכמה שינויים: א) מקדים, "רבותינו פירשו", ב) בסדר שונה: מקדים ש, לא תגעו" הוא ב, רגל שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל" ואח"כ ממשיך, "יכול יהיו מוזהרים בכל השנה וכו'". ואכ"מ. וראה לקמן סוף סעיף ה.

(5) טז, ב. ובשינויים קלים בין זל"ז, ולגבי פרש"י. ולשון רש"י קרוב יותר לשון הש"ס. ואכ"מ.

(6) וראה הערה 4.

(7) ראה לקריש ח"א ע' 142 הערה 22.

(8) עה"פ כאן.

(9) וי"ל שזהו גם הטעם שלא פירש כהרשב"ם

עה"פ כאן: בשעה שאתם צריכים ליגע בקודש או לאכול קודש כו'. ולהעיר מראב"ע כאן (שמפרש לגמרי בפשש"מ) שכתב כאן: הנוגע בזדון יש עליו מלקות כי הוא עבר על לית (וראה רמב"ן כאן).

אבל עדיין צריך ביאור: אם הציווי דלא תגעו הוא מטעם הבאת הקרבן, הרי הסברא נותנת שאזהרה זו לא חלה על כל זמן הרגל, כי לאחר הכניסה לעזרה והבאת העולות ראוי שוב אין עליו חיוב להזהר מטומאת מגע נבלה – ופשטות הלשון „ברגל“ משמעו בכל ימי הרגל¹⁴.

גם: אם אזהרת הטומאה היא רק מפני החיוב דהבאת קרבן ברגל – מאי שנא קרבן זה דרגל משאר כל הקרבנות? הרי חיוב זה להזהר מטומאה שייך בכל הקרבנות שבני¹⁵ מביאים אותם (ואוכלים מהם) – שכבר דובר אודותם בפרשיות הקודמות (ויקרא וצו: קרבן שלמים, חטאת וכו') – וא"כ מדוע מפרש רש"י ומגביל בפשש"מ, שהאזהרה ד"ובנבלתם לא תגעו" היא רק ב"רגל"?

וגם את"ל שאזהרה מיוחדת זו באה רק בנוגע לקרבן שיש לו זמן קבוע – ברגל – משא"כ שאר קרבנות שאין להם זמן קבוע, שלכן אין בהם הציווי להזהר מטומאה (דמתי צריך להזהר?), אלא שהוא נכלל בדיני וחייבי הבאת הקרבן (שאין להקריבו (ולאכלו) אלא כשהוא טהור) – הרי ישנם כמה וכמה קרבנות שיש להם זמן קבוע להקרבנות, כמו קרבן מצורע ביום השמיני לטהרתו¹⁶, קרבנות יולדת¹⁷, הבאים לאחר ימי טוהר שלה¹⁸. ואפילו אם נחלק שגם קר-

פסוק זה אף שענינו אזהרה לכלל ישראל, אל, אינו ציווי לכל זמן, כ"א רק לזמן מסויים – ברגל.

אלא שצריך להבין: מהו המקור (והטעם) בפשש"מ שהאזהרה ד"ובנבלתם לא תגעו" הוא בזמן הרגל דוקא?

הן אמת שבגמ' ות"כ (מקור פירוש) לא נאמר הטעם ע"ז, אבל הרי ענינו של פרש"י לפרש המקרא (ולא להעתיק לשונות רז"ל כצורתן (כנ"ל)¹⁹, ולא עוד אלא שמצינו כמ"פ דגם כשכותב רש"י בפירוש „אמרו רבותינו" או „איתא ב- תרי" וכיו"ב, אינו מסתפק בהבאת ה- לשון דרז"ל (או תוכנה) – אלא מביאה בתוס' ביאור וכיו"ב, שיובן בפשש"מ.

ב. מפרשי רש"י²⁰ כתבו הטעם ד"לא תגעו – ברגל" – „מפני²¹ שכל ישראל חייבין או להביא עולת ראוי וצריכין ליכנס בעזרה משא"כ בשאר ימות ה- שנה".

אמנם עפ"ז אינו מובן מדוע כתב רש"י סתם „ברגל" היינו בכל מקום וכל אדם, ואינו מבאר ואפילו אינו מרמז שהוא מצד החיוב דהבאת קרבן (היינו רק בנוגע להמחוייב ואפשרי בקרבן).

לכאורה אפשר לומר דמכיון שכבר נאמר לעיל²² „ולא יראו פני ריקם", ו- פרש"י שם דזהו הציווי להביא עולת ראוי, הרי י"ל שהאזהרה לטהר עצמו ברגל הוא מפני חיוב הבאת עולת ראוי שכבר ידוע עליו, כיון שאז עליהם להכנס לעזרה.

(14) ראה בארוכה שו"ת שאגת ארי' סי' סו. צ"ח ביצה יז, סעי' בפרש"י ד"ה ובה"א.

(15) מצורע יד, ט ואילך.

(16) תוריע יב, ו ואילך.

(17) ואף את"ל דכיון דרגל הוי א' דבר רגיל ב' ולכל ישראל ג' וג"פ בשנה, לכן צריך לזרז ע"ז יותר, משא"כ בקרבנות פרטיים הנ"ל שכמה מהם אינם שכיחים (כקרבנות מצורע), ועכ"פ אינם רגילים בכל אדם (כקרבנות יולדת).

אינו מובן מדוע הוצרך רש"י להגביל האיסור

(10) ראה לקו"ש ח"ה ע' 24 הערה 4. וש"נ.

וראה ס' כללי רש"י (קה"ת) פ"ח (בהוצאת תנשי"א – פרק ח"ט). וש"נ.

(11) רא"ם, גו"א, שפ"ח. ועוד.

(12) ל' הרא"ם.

(13) משפטים כג, טו. תשא לד, כ.

בנות אלו אין בהם זמן קבוע בימי השנה כמו בקרבן הרגל ולכן אין מתאים כ"כ להזהיר בהם – הרי עכ"פ שייך זה ב' קרבן פסח שבא ביד ניסן בין הערבים, אבל לפני הרגל (שכבר למדו אודותו), שעליו להזהר מטומאה לפני זה בכדי שיוכל להקריב קרבנו.

ולכן צ"ל שגם בקרבן פסח (ועאכו"כ שאר הקרבנות) לא מסתבר לאצרוכי אזהרה מיוחדת שלא להיטמא משום חיוב ביאת מקדש והקרבת קרבנות, לפי שהאדם מזהיר ע"ז מצד החיובים האלה, אבל מטעם זה אין צריכים קרא גם גבי רגל – ש, ובנבלתם לא תגעו – כי ברגל הרי הוא מצווה ועומד להכנס לעזרה ולהביא קרבנות שלכל זה צ"ל טהור¹⁸.

ג. ועוד ועיקר: לפי הפירוש דזה ש- „בנבלתם לא תגעו – ברגל“ הוא מטעם

שכל ישראל חייבין אז להביא עולת רא"י, נמצא שאזהרה זו היא רק בזמן שביהמ"ק קיים ולאילו שנמצאים בא"י (ובירושלים)¹⁹.

ואת"ל שזוהי כוונת רש"י – לא הו"ל לסתום „ברגל“ (ולסמוך על הכתוב לפני"ז ולא יראו פני – וכו"ל), אלא ל- הוסיף תיבה אחת „בעלותם לרגל“ וכיו"ב, שהי" ברור שהאיסור הוא רק בא"י²⁰ (וז' בזמן שביהמ"ק קיים²¹).

ובפרט שתחלת כתוב זה „מבשרם לא תאכלו“ הוא ציווי שחל בכל מקום ובכל זמן, הרי ודאי שהי' לו לרש"י לפרש בלשון ברור (שהי' מובן החילוק דרישא וסיפא דקרא) – דאף ש, מבשרם לא תאכלו“ הו" אזהרה בכל זמן ובכל מקום, הנה סיפא דקרא „ובנבלתם לא תגעו“ היא אזהרה רק בזמן הבית.

(19) ראה צ"ח שם בסופו דלהטעם שיהא מוכן לקרבן אינו „אלא בזמן הבית כו' ולא עוד אלא אפי' בזמן... המקדש... לא הי' חיוב זה אלא למי שהוא בירושלים או בסמוך לירושלים שיכול לבוא שם ברגל אבל כו"י.

ואפילו את"ל שגם לאחר החורבן היו עולים לרגל לירושלים למקום המקדש ומקריבים קרבנות ע"פ ההלכה (רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו הט"ז) ש- מקריבין אע"פ שאין בית (ראה שו"ת שאילת יעקב ח"א ספ"ט. מהר"ץ חיות נדרים כג, א. וראה לענין עלי' לרגל לאחר החורבן) לקרש ח"כ ע' 55. ושי"ג – הרי הי' זה רק בזמן הסמוך לחורבן, שעדיין הי' להם אפר פרה – ראה במקומות הנ"ל, ושי"ג.

(20) וע"ד שמצינו בפרש"י עה"ת – שנאמר (אמור כב, כד) „בארצכם לא תעשו“, ורש"י מפרש ומוכיח „שא"פ לומר שלא נצטוו על הסירוס אלא בארץ שהי' סרוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו"ל“. וראה גם פרש"י צו ז, כו.

(21) ודוחק לומר שמוכן הוא מדיוק לשון רש"י שכתב ברגל (ולא ביר"ט, במועד, בחג וכיו"ב) ש- מורה על עלי' לרגל. וראה פרש"י משפטים כג, יד. שם, יז. תוריע יג, יד. ועוד.

„ברגל“, ולא לפרש באופן כללי „ובנבלתם לא תגעו“ כשצריך להקריב קרבן וכיו"ב, וע"ד פירוש הרשב"ם [אלא שהרשב"ם מפרש שהכתוב בא לומר שיקדש עצמו תחלה קודם נגיעתו בקדש, משא"כ בפרש"י הכוונה (ע"פ מ"ש בפנים) אזהרה שלא יגע בשעה שצריך להכנס למקדש ולהקריב קרבן].

(18) בטורי אבן לריה שם האריך, דמצד חיובי הקרבנות דהרגל עצמו מזהיר רק שלא יטמא כשחלה עליו חובת הרגל, והיינו ביו"ט עצמו, אבל לפני הרגל הי' יכול לטמא עצמו ולא להטמא, ולכן אתי קרא „ובנבלתם לא תגעו“ להזהיר שיטהר לפני הרגל. ע"ש.

אבל בפשט"מ דוחק גדול לומר שמצד חיובי הרגל עצמו הי' יכול להשאיר בטומאה שלפני הרגל ולא הי' עליו שום חיוב לטהר א"ע לפני הרגל. וראה בארוכה הרי"פ פערלא לסהמ"צ להרס"ג מ"ע ב (סח, ב ואל"ף). אבל ראה לקמן בפנים סעיף ד.

(*) להעיר ממשנ"ת לקמן ע' 130 הערה 33. לקו"ש חלה ע' 62"3 וע' 65 ואילך ובהערות שם.

וכיון שסותם „ברגל“ מובן שציווי זה הוא בנוגע לזמן הרגל (ולא כל ימות השנה), אבל הוא חל בכל המקומות והרגלים אף שאין בית.

— וי"ל שרש"י בפירושו על התורה אויל לשיטתו בפירושו לש"ס: בגמ"ז איתא „אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמאת לו“. ופירש"י „ולא מיטמאת, אינה צריכה ל- התעסק בו כו' כך שמעתי ולי נראה ולא מיטמאה כגון ברגל שישראלים מזהירים על הטומאה מובנבלתם לא תגעו"י²³, ש- מזה מובן שהזהירות מטומאה ברגל אינה משום הכניסה למקדש ועלי' לרגל ו- הבאת עולת רא' — שהרי נשים אינן מחויבות בכ"ז, דהוי מ"ע שהומ"ג: ועוד: זה שהארוסה שוה ל"ולא מטמא" שעל הארוס הכהן, והרי אזהרת טומאת מת שעל הכהן היא לא רק בארץ כ"א גם בחו"ל ואף שלא בזמן הבית. וא"כ מובן שגם זה שהארוסה „לא מטמאת לו" (מצד החיוב לטהר עצמו ברגל) היא גם בחו"ל ואף שלא בזמן הבית²⁴.

ד. עפ"י יש לבאר הסיום בפרש"י (ברוב הדפוסים לפנינו) — „זהו שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל“. דמקורו בר"ה שם: „אמר ר' יצחק חייב אדם לטהר את עצמו ברגל שנאמר ובנבלתם לא תגעו", שע"ז מביא הש"ס הברייתא שהובאה בפרש"י ד„ובנבלתם לא תגעו" קאי „ברגל“.

דלכאורה תמוה: הרי אין ענינו של רש"י בפירושו עה"ת לבאר ולפרש מאמרי רז"ל בש"ס.

ויתירה מזו: בגמ' שם משמע שהם שני ענינים: א) אזהרה על נגיעת נבילה ברגל, ב) חיוב לטהר עצמו ברגל, דהרי אמרו של ר"י ש„חייב אדם לטהר את עצמו ברגל“ הוא דיוק וחיידוש בהילפוטא מקרא (לא רק שלילת נגיעה, אלא גם חיוב לטהר), דלא משתמע מהברייתא: והרא"י שהגמ' מביאה מהברייתא היא (לכאורה) רק שהכתוב „ובנבלתם לא תגעו" איירי ברגל²⁵, ולא על עצם חיידושו של ר"י ש„חייב אדם כו"י²⁶ —

אבל מלשון רש"י „זהו שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל“ משמע, שהוא אותו הענין והלימוד²⁷.

וע"פ הנ"ל יש לומר:

(22) יבמות כט, ב.

(23) ועד"ז הוא בתוס' שם.

(24) וכן משמע בב"ש אה"ע סני"ה סק"י דס"ל

שדברי רש"י קאי גם על זמן הזה. וראה פתחי תשובה אה"ע שם סק"ד. ועוד.

והשאג"א לשיטתו דהחיוב לטהר עצמו ברגל אינו אלא מפני חובת קרבנות הרגל, ולכן (א) מכריח שם (ס"י טו) דרש"י ס"ל כדעת ר"ז דאשה חייבת בשלמי שמחה (ר"ה ו, ב), (ב) נקט (בטורי אבן ר"ה שבהערה 18) כפי' הא' בפרש"י כיון דלאביי דאמר בריה שם (ו, ב) אשה בעלה משמחה ואין חיוב שמחה מוטל עלי' כלל ודאי איצ' לטהר איצ' ברגל (אבל ראה ערוך לגר בפרש"י יבמות שם).

ולפי המבואר בפנים וע"פ פירוש הכ"ש כו' מובנת בפשטות דעת רש"י.

(25) להעיר מפרש"י שם ד"ה ובנבלתם.

(26) להעיר מפי' הרי"ח ר"ה שם: אלא שמע מינה שכל ישראל הזהירו כו' מיכן אמרו חכמים שחייבין ישראל לטהר עצמם ברגל בבואם ליראות לפני ה'.

(27) ולהעיר שבברלינער מהדורא א' שלו הביא גירסא מכת"י [שאין כאן בכלל ב' בבות, אלא כולא חדא מילתא] „ומה ת"ל לא תגעו שחייב אדם לטהר עצמו ברגל“. וכ"ה בפרש"י עה"ת ע"פ כתי' תימן (ג"י, תשמ"א). ולהעיר שכן הוא גם ע"פ פרש"י ראה שם „ברכותינו פירשו ברגל שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל“.

(וגם בזמן הזה²² כנ"ל) – הרי מובן, שהאזהרה ב"לא תגעו" אינו רק ענין שלילי, אלא שהרגל מחייבו שיהי' במצב של טהרה ולכן גם באם נטמא – עליו לטהר עצמו.

ולכן מדייק רש"י "זהו שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל" – כי תוכן אזהרה זו "וכנבלתם לא תגעו – ברגל", הוא (גם) החיוב לטהר עצמו ברגל.

ה. אמנם עדיין צריך ביאור: מהו המקור וההכרח לפרש בפשט²³ שברגל מוזהרין ישראל על הטומאה מצד הרגל ולא מצד חיובי קרבנות שבו²⁴?

למקדש והקרבנות קרבנות. [אלא דלשיטתו אינו בזמן הזה כיון שצריך לטהר עצמו מכל הטומאות אפי' מטומאת מת והאידיא אין לנו טהרות כו']. וראה שאג"א שם סי' סז.

(32) בא' מכת"י רש"י (שתח"י) הגירסא בסוף פרש"י, "לא תגעו ברגל" מכאן שחייבין כל ישראל לטהר עצמן ברגל בזמן שנית המקדש קיים ובזמן הזה משום הכון לקראת אלקיך ישראל". ולכאורה נראה שזוהי הוספת מעתיק.

(33) לכאורה י"ל, לפי שפירוש זה שישאל מזה הריון על הטומאה מצד עצם הרגל קרוב יותר ל' פשוטו של מקרא כאן: מכיון שפשטות הכתובים משמע (כנ"ל סי"א), שאזהרה זו היא אזהרה כללית לכל ישראל ולכל הזמנים, אלא שמוכח מפ' אמור שאג"א פ' לפרש שקאי בכל השנה כולה – הרי מסתבר דכל מה דאפשר לכלול בהאיסור (שנאמר בלשון סתמי) כיילינן, ודי לומר שההגבלה היא רק ב"ברגל", ולא למעט יותר, שהאיסור הוא רק בשייכות לקרבנות ואלו המקריבים קרבן ורק בזמן הבית כו'.

אבל סו"ס צריך ביאור, דפשיטא שרש"י לא יסתום ויכתוב, ברגל" בלי שום מקור וטעם והסתרה. כדלקמן בפנים.

(*) ועפ"ז יומתק ביותר מה שרש"י מתחיל פירושו, "כול יוהי ישראל מוזהרים על מגע נבלה כו'".

(א) בזה בא רש"י להוכיח שענין זה הוא בכל הזמנים ולא רק בזמן הבית, שהרי "זהו שאמרו" הוא – סתם. ועוד ש' מאמר רז"ל זה (ע"י ר' יצחק)²⁵ נאמר לאחר החורבן²⁶.

(ב) בזה מדגיש שהזהירות מטומאה והחיוב לטהר – ענינם אחד:

את"ל שהאזהרה "וכנבלתם לא תגעו" היא מפני הכניסה למקדש והקרבנות קר' בנות, ה' מקום לומר דהוי שני ענינים שונים²⁷, כנ"ל, דמפני החיוב לעלות לרגל ולהקריב קרבנות ה"ה מוזהר שלא לטמא א"ע, אבל אין זה מכריחו לטהר עצמו אם כבר נטמא, דמאחר שהוא טמא י"ל דפקע ממנו חיוב העלי' לרגל והבאת קרבנות

(אלא שר"י מוסיף לחדש שם, "וכנבל" חם לא תגעו" ברגל ילפינן דין שני, ש' חייב אדם (לא רק להזהר מטומאה אלא גם) לטהר עצמו ברגל):

אבל לפרש"י שהחיוב הוא לא מפני הכניסה למקדש והבאת קרבנות אלא ש' מפני הרגל הוא מוזהר שלא לטמא א"ע²⁸

(28) ולהעיר שמאמר ר"י בא שם בהמשך ל' מאמרו לפנ"ז, "חייב אדם להקביל פני רבו ברגל" – שאינו מוגבל לזמן הבית דוקא (ראה רמב"ם הל' ח"ת פ"ה ה"ו. שר"ע אורח סי' שא ס"ד במג"א סק"ז. אבל ראה נ"ב מהד"ת אורח סי' צד. וראה שד"ח כללים מערכת ח"ת כלל ק'. ואכ"מ).

(29) ורש"י לשיטתו (ראה פרש"י מגילה ב, א ד"ה בזה"ז) דהאומר מימרא סתם, כוונתו (גם) לדורו וחמנו. וראה שאילת שלום לשאלות שאילתא קג (את קכו). וראה בהנסמן בהערה הבאה. הרי"פ פערלא שבהערה 18.

(30) אבל ראה לעיל הערה 18 ע"ד הפשט. והמסקנא בטורי אבן ר"ה שם.

(31) להעיר שגם מפשטות ל' הרא"ש (יומא פ"ח סכ"ד) מובן דהחיוב לטהר עצמו אינו מפני הכניסה

ולהוסיף בזה: בשלמא לקמן בפ' ראה³³, כשנאמר (עוה"פ) „ובנבלתם לא תגעו" ורש"י חוזר על תוכן פירושו כאן, הרי שם מקדים רש"י „רבותינו פירשו ברגל שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל כו", והיינו שהמקור לפירוש זה הוא מ„רבותינו" (ולא – פש"מ): משא"כ כאן בפרשתנו, שאינו כותב הקדמה זו אלא כותב בפשטות „יכול כו' ברגל" – עכצ"ל, שיש מקור בפשוטו של מקרא לומר שיש חיוב טהרה ברגל.

ו. ויש לומר שרש"י סומך על מה שכבר פירש לעיל:

בפ' בא³⁴, בפעם הא' שנזכר בתורה ע"ד ענין יו"ט, שהוא „מקרא קודש" – פרש"י „מקרא שם דבר קרא אותו קדש לאכילה ושתי' וכסות".

הרי שקדושת יו"ט קשורה עם אכילת ושתיית האדם וכסותו. ומכיון שכן מובן, שהאדם צ"ל במצב של טהרה, כי איך יתכן שאכילתו ושתייתו כו' בטומאה³⁵ יקדשו³⁶ את היום.

ועפ"ז נלמדים – ע"פ פשוטו של מקרא – כמה חידושים בהלכה בהחיוב לטהר עצמו ברגל:

לפי הטעם שהחיוב לטהר עצמו ב- רגל הוא מפני הקרבנות שחייבים ל-

והנה הרמב"ם³⁷ כתב „כל ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד". וכתבו האחרונים³⁸, שמדיק לשון הרמב"ם „מפני שהם נכונים ליכנס כו", ולא „שהם חייבים ליכנס", „שהיו מוכנים ליכנס" וכיו"ב, משמע דזה שישאל מוזהרין להיות טהורין בכל רגל אינו מטעם שיוכלו להכנס למקדש (ולהביא קרבנות³⁹), כ"א שזה גילוי מילתא בנוגע זמן החיוב: כיון שזהו זמן שחייבים בו להכנס ל- מקדש, הרי שאז צ"ל טהור, מה שלא בעינו בזמן אחר⁴⁰, ולכן אמרו חז"ל ש- אזהרה זו „ובנבלתם לא תגעו" היא בזמן הרגל⁴¹.

אבל קשה לבאר כן בפרש"י, שסתם וכתב „ברגל" ולא פירש טעם זה, בסמכו שהענין מובן מעצמו! עוד זאת, הרי טעם זה הוא רק הסברה על מה שאמרו רז"ל שאזהרה זו היא „ברגל": אבל עיקר השאלה במקומה עומדת – מהו המקור בפשט"ם שיש חיוב של טהרה ברגל?

(34) ה' טומאת אוכלין פט"ז הי"י.

(35) ראה צליח ביצה יח, א בפרש"י ד"ה לא שכחא בסופו. ביאור הרי"ף פערלא הנ"ל.

(36) כמ"ש בקרית ספר להמב"יט שם, וכמו שתפסו בפשיטות בדעת הרמב"ם ברא"ם פ' ראה (יד, ח). מ"מ לרמב"ם שם. שאג"א (טו"א) שם. ועוד.

(37) אבל ראה שדי חמד כללים מערכת ח, כלל מ"מח.

(38) לכאורה מלשון הרמב"ם משמע שאין זו הוכחה אלא טעם.

אבל לא משום שצריכים ליכנס במקדש כ"א מפני שהם נכונים ליכנס במקדש כו", ולכן מזה- רים שלא לאבד „נכונות" זו, ועליהם להיות טהורים בכל הרגל. וגם לפ"ז צ"ל שלדעת הרמב"ם הוא רק בזמן הבית. ועצ"ע.

(39) יד, ח.

(40) יב, טז.

(41) להעיר ממאירי ר"ה שם שכ' הטעם שחייב אדם לטהר עצמו ברגל „לאכול חוליו בטהרה". וראה ספר חסידים השלם סי' תתרסט. ולהעיר שגם בפשט"ם מצינו כבר ענין של טומאה גם ביחס לחולין – ראה רש"י וירא יח, ח.

(42) ובפרט שבסוף הפרשה (יא, מג"מ) מקשר הקדושה בהעדר הטומאה, ולא תטמאו גו' ות- קדשתם והייתם קדושים גו' ולא תטמאו גו'.

(ב) מכיון שגם ראש השנה ויום ה' כפורים נקראו מקרא קודש⁴⁶ — גם בהם יש החיוב לטהר עצמו ברגל⁴⁷.

(ג) מכיון שזה קשור עם עצם קדושת היו"ט — הרי מובן שצ"ל כל זמן הרגל. וגם בזמן שאינו אוכל ושותה — הרי מצד החיוב ד(קדשהו ב)כסות עדיין עליו להיות טהור כל היום⁴⁸.

ז. מיינה של תורה בפרש"י:

לכאורה נראה דענין הטהרה ע"פ השיטה שהחיוב לטהר עצמו ברגל הוא

הביא, כתבו אחרונים⁴⁹ שמפני החיוב דעולת ראי' ושלמי חגיגה אינו מוזהר מלהטמא אלא בטומאה אריכתא של טומאת מת שהוא טומאת שבעה אבל בטומאת ערב כמו שרץ ונבילה ל"ל בה ואפילו אם לא הביא עדיין עולת ראי' ושלמי חגיגה אם הוא עדיין קודם יום ז' של רגל מותר להטמאות כיון שיש עדיין שהות לטהר ולהביא אותן קודם שיצא הרגל דיש להן תשלומין כל שבעה, אבל משום שלמי שמחה שחייב לאכול אותן בכל ימות הרגל ואין לך יום מימי הרגל שאינו חייב בהם א"א לטמאות א"ע בכל ימות הרגל⁴⁴.

ולפי זה נמצא: (א) שהחיוב לטהר עצמו הוא בכל שבעת ימי הרגל, גם בחוה"מ. (ב) בר"ה ויוהכ"פ שאין בהם חיוב עלי' לרגל והקרבת קרבנות לא חלה האזהרה ד,ובנבלתם לא תגעו". (ג) לאחר שגמר להביא כל קרבנות החג (ביום ז') שוב אין עליו חיוב להיות טהור עד סוף החג (יום הז') ממש.

אבל ע"פ פרש"י (שהחיוב לטהר עצמו ברגל שייך להחיוב ד,מקרא קודש" — לקדשו באכילה ושתיה וכסות — שקשור עם עצם קדושת היו"ט) מובן, אשר:

(א) מכיון שחול המועד לא נקרא מקרא קודש⁴⁵, אין חיוב בפשוטו של מקרא לטהר עצמו בחול המועד.

ראה שר"ע אדה"ז או"ח ר"ס רמב על הגליון: וחווה"מ לא נאמר בו מקרא כו' אלא שקרוי מקרא קודש לענין קרבנות בלבד. — וראה שם הל' יו"ט סי' תקכט סי' שמחוייב בשמחה.

(46) אמור כג, כד. כו. וראה פרש"י שם, לה (לענין יוהכ"פ — ראה מפרשי רש"י שם) קדשהו בכסות נקי' ובתפלה ובשאר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקי' ובתפלה.

(47) בנוגע לשבת שגם בו נאמר (אמור שם, ג) מקרא קודש — י"ל דע"פ פש"מ ה"ז בעיקר לא במאכל ובמשתה ובכסות כ"א מצד המפורש בקרא לפניו ולאחריו "שבת שבתון" — "כל מלאכה לא תעשו גו". אבל ראה פרש"י יתרו כ, ח בסופו. שר"ע אדה"ז ר"ס רמב ובקו"א שם. ולפי"ל י"ל דחייב לטהר עצמו ברגל וכש"כ בשבת [ולהעיר שבמאמר ר"י שלפניו (ר"ה שם) חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, הדין הוא בחודש ושבת כבגמ' שם, אלא דשם נאמר זה מפורש בכתוב (מ"ב ד, כג), מדוע גו' לא חודש ולא שבת" — ראה ר"ח וריטב"א שם. וראה חד"אג מהרש"א סוכה כו, ב. מג"א שבעה ע"ה 28 ובמחנה"ש שם. טורי אבן ר"ה שם. ואכ"מ]. וראה גו"א בפרש"י ראה שם. צ"ח שם. שדי חמד שם כלל מז.

(48) וכ"כ בצ"ח וביאור הר"פ פערלא שב-הערה 35 (לפי ביאורם בחיוב לטהר עצמו ברגל). וראה בכל הנ"ל — שדי חמד שם. (49) ראה גם רוקח הל' לולב ס"ס רכא. וראה גליוני הש"ס לרי"ה שם.

(43) טורי אבן ר"ה שם ובש"אג"א שם סי' סו.

(44) אבל ראה צ"ח שבעה ע"ה 14, ועוד — דס"ל שהחיוב לטהר עצמו הוא משום עולת ראי' וחגיגה ולא משום שלמי שמחה.

(45) כי נאמר רק בנוגע ליום ראשון ויום ה' שביעי ב'פ' בא שם. וכן ב'פ' אמור. — ברמב"ם הל' יו"ט רפ"ז, והואיל ונקרא מקרא קודש והרי הוא זמן חגיגה במקדש אסור בעשיית מלאכה כו". אבל

ומובדל מששת ימי בראשית, משא"כ יום טוב הרי ישראל אינהו דקדשינהו ל' זמני⁵³, שבנ"י עושים מיום חול יום קדוש (יר"ט).

ויש לומר שזהו גם הטעם בפנימיות הענינים דחיוב טהרה מחמת מקדש ו' קדשיו הוא רק בזמן הבית, משא"כ חיוב טהרה מחמת "מקרא קודש" דיו"ט ב' אכו"ש וכסות הוא חיוב בכל זמן גם בזמן הגלות –

כי זהו אחד מהעילויים שבהעבודה בזמן הגלות, שממשיכים ומגלים קדושה אלקית גם מחוץ לגבול הקדושה, בחו"ל, ועד למטה יותר, בהעלם וחושך ה' גלות⁵⁴.

ועל ידי הוספת טהרה של כאו"א מישראל, גם בעניני חול ורשות של ה' אדם, הרי "טהרת"⁵⁵ הגוף מביאה לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות וקדושת הנפש גורמת להדמות בשכינה שנאמר⁵⁶ והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה' מקדשכם".

(משיחת ש"פ שמיני תשל"ה)

מצד חובת העלי' לרגל וכו' ה"ה במד' ריגה נעלית יותר מענין הטהרה לשיטת רש"י. כי לשיטת רש"י הנ"ל הטהרה אינה קשורה עם מקדש וקדשיו אלא עם עניני וצרכי האדם אכילה שת" וכסות.

אבל בפנימיות הענין י"ל דאדרבא:

אם החיוב לטהר עצמו ברגל הוא מחמת מקדש וקדשיו הרי אין בטהרה זו המשכת ענין חדש, אלא רק הכנת האדם לקבל קדושה זו דמקדש וקדשיו שישנה ברגל:

משא"כ אם הטהרה היא מחמת אכילה ושתי' וכסות נמצא שיש כאן ענין חדש, דהגם שדברים אלו (אכו"ש כו') אינם קדושים מצ"ע, הרי האדם פועל וממשיך (טהרה ו') קדושה גם בהם, היינו שגם דברי הרשות נעשים (חדורים) בטהרה ו' קדושה שברגל⁵⁰.

והרי זהו תוכנו הפנימי של רגל שנק' "מקרא קודש", לא כשבת שנקרא "קודש" – דבשבת הקדושה היא קדושה מצ"ע, משא"כ ביו"ט קוראים ומוזינים בו קודש העליון שיומשך למטה⁵¹, דזהו מה ש' שבת מיקדשא וקיימא⁵², שהוא יום קדוש

50) ועי' גופא נעשה מקרא קודש שמוסיף

קדושה בהיו"ט ובהאדם המקדשו.

51) ראה זח"ג צד, א. וראה לקו"ט צו יב, א

ואילר. סידור עם דא"ח שער המועדים (ריי, א ואילר). ועוד.

52) ביצה יז, א.

53) ברכות מט, א.

54) וראה לקו"ש חלק ל ע' 2-251. וש"נ.

55) ל' הרמב"ם סוף הל' טומאת אוכלין.

56) פרשתנו יא, מד. אמור כא, ח. וראה לקמן

ע' 67 הערה 12 ובשו"ג.

שמיני* ג

הזהירות „בדברים אלו“ שאסרו חכמים משום „אל תשקצו את נפשותיכם“. ו- תמוה, אמאי שבק הרמב"ם איסור „אל תשקצו“ המפורש בקרא – „בכלל השרץ השורץ“ (איסור אכילת שרצים*) – ונקט האיסורים מדבריהם (גם) הם בכלל „אל תשקצו גו“?

גם אינו מובן סדר הדברים (וה- מעלות) שנמנו ברמב"ם – „מביא קדושה וטהרה יתירה לנפשו וממרק נפשו לשם הקב"ה“, דהיינו תחילה „קדושה“, ואח"כ „טהרה“, ורק לבסוף „ממרק נפשו“ – דלכאורה הול"ל בסדר הפוך, מן הקל אל הכבד: תחילה מירוק הנפש (שמש- מעו הסרת לכלוך), ואח"כ „טהרה יתי- רה“ (שמשמעה לא רק טהרה מטומאה, אלא תוספת טהרה, ע"ד חמש טבילות של הכה"ג ביום הכפורים), ואח"כ „קדו- שה“, שהיא למעלה מטהרה?

(7) וכן מפורש בקריט ספר (להמב"ט) כאן והנהיר בדבריהם מביא קדושה כו"ו. ע"ש.

(8) ויתירה מזו: בפשטות קאי הכתוב לא רק על איסור שרצים, אלא על כללות איסור מאכלות אסורות המבואר בפרשה, וכהמשך הכתובים (שם, מר"מ) „זאת תורת הבהמה גו' להבדיל בין הטמא גו' ובין החי הנאכלת גו'“.

(9) כמאמר „טהרה מביאה לידי כו' קדושה“ (ברייתא דרפ"ב – כהובא ברמב"ם – כדלקמן בפנים). וראה זח"ק קע, ב. ובכ"מ. ׀אולי י"ל שבלשוננו „טהרה יתירה“ כוונת ה- רמב"ם לדרגא עליונה יותר ב„טהרה“, שלמעלה

א. כתב הרמב"ם בסוף הל' מאכלות אסורות – לאחר שכותבי הדברים ש- אסרו חכמים מפני שהם „בכלל אלי תשקצו את נפשותיכם“ – „וכל הנזהר בדברים אלו מביא קדושה וטהרה יתירה לנפשו וממרק נפשו לשם הקב"ה שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני“.

בפשטות, מקורו של הרמב"ם הוא מ- מקרא זה עצמו, שהרי הכתוב „והת- קדשתם והייתם קדושים“ בא בהמשך לאיסור „אל תשקצו את נפשותיכם גו'“, והוא נתינת טעם לו, כהתחלת הכתוב „כי אני ה'א והתקדשתם גו'“.

וצריך להבין: מפשטות לשון הרמב"ם „וכל הנזהר בדברים אלו“ משמע, ש- כוונתו (לא לכל הדברים והאיסורים ש- בהלכות מאכלות אסורות, אלא רק) ל- דברים אלו שנמנו בסמיכות לפני, והיי- נו שה„קדושה וטהרה יתירה“ באה ע"י

(*) וסיום רמב"ם הלכות מאכלות אסורות.

(1) פ"ז הל' לב.

(2) שם הכ"ט ואילך.

(3) כן מפורש ברמב"ם כאן (הכ"ט). וראה משנה למלך כאן הכ"ז רד"ה גרסינו) שדברים אלו הם רק איסור דרבנן. (וצע"ק לשון הרמב"ם בסהמ"צ מל"ת קעט בסופה) – ראה הדיעות באנציקלופדי"ת תלמו- דית מע' בל תשקצו (וש"נ).

(4) פרשתנו יא, מג.

(5) פרשתנו שם, מד.

(6) בגמ' (ברכות נג, ס"ב) הובא הכתוב „ו- התקדשתם והייתם קדושים גו'“ לענין מים ראשונים ואחרונים, אבל לא בנוגע לכל „דברים אלו“ שנמנו ברמב"ם.

(*) דלכל הגירסאות בברייתא זו „טהרה“ באה לפני „קדושה“ – פרטי שינויי הנוסחאות בברייתא ראה מס' סוטה עם שינויי נוסחאות (ירושלים, תשל"ט) בסופה.